

6.

Katalog :

Berilo 1, str.11

- verska vsebina (parafraziranje)
- pridiga (homilija)
- osnovne kompozicijske značilnosti
- retorična sredstva, estetski učinki

BRIŽINSKI SPOMENIKI II

Slovenska besedila najstarejše dobe so našli v večdelnem rokopisnem zborniku, v katerem je večina besedil latinskih. Besedila je verjetno uporabljal škof, to so spoznali po vsebini in slogu. Napisana so bila konec 10. stoletja.

Prvi spomenik (najstarejši) vsebuje splošno spoved, tretji spovedni obrazec , medtem ko je drugi pridžni opomin h grehu in pokori. Prvi in tretji naj bi bila prevedena in prirejena po lat. predlogi, drugi pa naj bi bil napisan po nareku, spoznano je bilo, da je drugi brižinski spomenik mojstrovina srednjeveške retorike.

Pridiga (iz lat. praedicare: oznanjati) je bila od 4. st. najprej najpomembnejša oblika krščanske književnosti za potrebe cerkvenega pouka in bogoslužja. Preprostejše pridige , ki so se tesno naslanjale na kak odlomek iz svetega pisma, so imenovali homilije (iz gr. homilia: zabava, razvedrilo).

Pridiga je ostala pomembna polliterarna zvrst še v obdobju protestantske in zlasti katoliške cerkvene književnosti od 16. do 18. st. Šele v tem času je dosegla najvišjo raven polliterarne , z mnogimi estetskimi potezami odlikovane zvrsti. Vendar je že v brižinski homiliji več estetskih prvin, ki jo postavljajo na to raven: vzvišen jezik , dolgi slovesni stavki , naštevanja , nasprotja in vzporednosti med mislimi posameznih stavkov in odstavkov. Seveda je pridiga v slovenski književnosti dobila pozneje, za časa katoliškega baroka, še druge poteze , ki so iz nje napravile pravo polumetniško zvrst.

Vsebina BRIŽINSKEGA SPOMENIKA II:

To je nagovor duhovnika, ki v kratki in pregledni obliki podaja krščanski nauk o grehu in zveličanju. Najprej razloži, da je zaradi Adamovega izvirnega greha prišla nad človeštvo vrsta nesreč, bolezni, smrti. Nato opomni, da se je treba odpovedati pregreham malikovanja, tatvine, umora, krivih priseg in sovraštva, da bi dosegli zveličanje; za zgled postavi krščanske mučence in svetnike, ki so opravljali dobra dela do sočloveka, konča pa s pozivom h kesanju, češ da čaka človeka božja sodba; sojen in poguben bo, če je opravljal slaba dela, zveličan pa, če je delal v življenju dobro.

Slog in jezik :

Besedila so napisana v latinici, to je črkopisu, ki so ga prvotno uporabljali za zapisovanje latinskih besedil v srednjem veku, zlasti za časa Karla Velikega, pa tudi za zapisovanje nelatinskih besedil. Po Karolingih se posebna vrsta te pisave imenuje karolinška minuskula.
Minuskula: vrsta majhnih kurzitivnih črk (kurzive - ležeče tiskane črke).

Zahtevna vsebina je podana na videz preprosto, dejansko pa slogovno zelo izbrušeno. Besedišče vsebuje veliko še danes živih besed. Nekaj besed je videti zahodnoslovenskega izvora. Nekaj najstarejših izrazov kaže na izvor tega jezika v starem slovanskem obrednem jeziku, v tem je tudi glavna podobnost s staro cerkveno slovanščino, in jezikom staromakedonskega izvora, ki sta ga v 9. st. oblikovala za slovansko bogoslužje brata Ciril in Metod.

Vsa tri besedila imajo urejeno zgradbo. Posamezni deli vsebine si sledijo v simetričnem redu, značilnem za srednjeveška besedila, ki so posneta po latinski retoriki.

Retorična sredstva :

Drugi brižinski spomenik je lep primer govorniško privzdignjenega srednjeveškega liturgičnega sloga. Sem sodi cela vrsta izraznih postopkov , na primer zamenjava besednega reda (inverzija) pridevnikov in samostalnikov (ded naš, narod človečki), stopnjevanja , retorično mnogovezje preišljena arhitektonika snovi idr.

Retorika : govorništvo

Parafraziranje:

Def.: opisati ali obširneje razložiti, jasneje povedati z drugimi besedami,
parafraza : opis, razlaga kakega besedila, z drugimi navadno jasnimi besedami.

Naša prva besedila kažejo veliko stopnjo izbrušenosti zlasti v besedišču in v slogu. Pri glasoslovju in oblikoslovju pa je videti, da je arhaično stopnjo spodrivala mlajša, živa jezikovna stopnja. Tak razvoj je nedvomno spodbujalo dejstvo, da se je v tem prvem obdobju, ko pismenost še ni bila na široko razširjena, nadnarečni pisni jezik oblikoval, razvijal in širil v veliki meri tudi v ustnem izročilu.